

Hoe te handelen bij crisis?

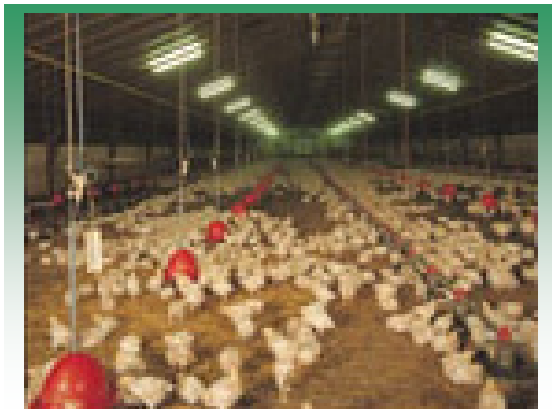
NAJK discussiestuk 'hoe te handelen bij een uitbraak van dierziekte'

Inhoud

Inleiding	1
Export	1
Dierziekten, een overzicht	2
Klassieke vogelpest	2
BSE	2
MKZ	2
Varkenspest	3
Rol van de overheid	4
Draaiboeken	4
Reactie van een getroffen ondernemer	5
Risico's voorkomen	5
Publieke opinie	5
Toekomst	6
Conceptstellingen	7
Conceptstandpunten	8
Internetsites	9
Bijlage 1: brief toekomst intensieve veehouderij	10
Bijlage 2: uitnodiging discussie toekomst intensieve veehouderij	15

Inleiding

Na de varkenspest en MKZ werd de agrarische sector in Nederland dit jaar opnieuw zwaar getroffen. De klassieke vogelpest is de veroorzaker van de laatste crisis in de sector. Veel pluimveehouders zien zich geconfronteerd met de ruiming van hun bedrijf, of grote gevolgen in aanvoer en afzet.

Het Landbouw Economisch Instituut (LEI) heeft (bij het schrijven van dit stuk) berekend dat de schade door vogelpest zeker 750 miljoen euro zal bedragen. Het LEI kan een verdubbeling van dit bedrag nog niet uitsluiten, omdat het verlies aan exportcontracten voor de pluimveesector nog niet duidelijk is.

Export

Voor de crisis exporteerde Nederland ruim zeven miljard eieren per jaar. Het LEI denkt dat een deel van deze omzet ook voor de toekomst als verloren moet worden beschouwd. Ook bij de verwerkingsbedrijven zijn de gevolgen van de uitbraak merkbaar. Nutreco bijvoorbeeld claimt nu al een schade op te lopen van 15 miljoen.

Regelmatig worden we opgeschrikt door een uitbraak van dierziekten of een voedselchandaal. BSE, Varkenspest en MKZ staan ons nog vers in het geheugen. De vogelpest is nu voorbij, maar er kan zo maar opnieuw iets gebeuren. Daarom besteedt het NAJK het komende seizoen veel aandacht aan dit onderwerp, dat we samenvatten als 'voedselcrisis'.

In dit stuk bekijken we welke risico's de agrarische sector loopt, we praten over de rol van de overheid en de EU en we kijken naar het handelen van de sector en overheid tijdens een uitbraak.

Maar we kijken vooral ook naar de toekomst. De minister wil een brede maatschappelijke discussie over de toekomst van de intensieve veehouderij (* zie bijlage). Hier moeten wij als jonge agrarische ondernemers, op anticiperen en inspringen! Hoe gaan we verder, welke opties zijn voorhanden?

Wij wensen iedereen een inspirerende discussie en we hopen dat we tijdens het bestuur van **november** een aantal standpunten ten aanzien van dit onderwerp kunnen innemen.

Roelien Ruiter (regisseur belangenbehartiging)

Dit stuk is geschreven met hulp van:

Christian van Bommel (DB NAJK)

Ben Beerens (BAJK)

Paul Schram (DB NAJK)

Leonard Naaktgeboren (FAJK)

Petra Hink en Jolanda Groen (HAJK)

© Augustus 2003

Dierziekten, een overzicht

BSE, MKZ, Klassieke Vogelpest, Varkenspest, wat zijn het voor ziekten en hoe kan je ze herkennen? De belangrijkste dierziekten van de afgelopen jaren op een rij:

Klassieke vogelpest

De Latijnse naam is 'aviare influenza', een bijzonder besmettelijke ziekte, overdraagbaar op pluimvee en andere vogelsoorten. In 1926 was de laatste epidemie van Klassieke Vogelpest in Nederland. Het in Nederland aangetroffen virus (H7N7) werd voor het laatst in 1985 in Australië aangetroffen. In Europa kwamen verschillende vormen van het klassieke vogelpest virus voor. Met name Italië zijn meerdere vormen voorgekomen. Begin 2000 heeft de ziekte daar al 6 miljoen dieren het leven gekost.

Schade door vogelpest zeker 750 miljoen

Het LEI heeft becijferd dat de schade door de vogelpestepidemie minimaal 750 miljoen euro bedraagt. Door verlies aan exportcontracten voor de pluimveesector kan deze schade in de komende maanden nog verder oplopen. Het LEI sluit een verdubbeling van de totale schade niet uit.

Het verlies aan omzet in eieren en vlees schat het LEI op 500 miljoen. De kosten voor alle ruiming bedragen 270 miljoen. De helft van deze kosten zullen worden betaald door de Europese Unie. Ook de diverse toeleveranciers voor de pluimveesector hebben verlies geleden als gevolg van de crisis.

Het is verder onzeker welke exportcontracten overeind blijven als de sector straks weer voorzichtig van start gaat. Nederland exporteerde voor de crisis ruim zeven miljard eieren per jaar en was daarmee de grootste eierexporteur ter wereld. Een deel van deze omzet zal verloren gaan verwacht het LEI. Van het oorspronkelijk aantal van negentig miljoen leghennen zijn er nog slechts veertig miljoen over. Een derde van alle kippen is geruimd. Omdat er als gevolg van de vogelpest ook geen nieuwe broedeieren ingelegd werden, is het aantal dieren daardoor met nog eens twintig miljoen afgenomen. (BRON ANP INTERNET)

Dragers van het virus zijn veelal wildwatervogels. Het virus wordt verspreid via de luchtwegen, oogvocht en mest. Ook kunnen mest, voer, kratten en transportmiddelen een bron van besmetting vormen. Met name in de mest kan het virus maandenlang overleven. De incubatietijd (van besmetting tot verschijnselen) is ongeveer tien dagen. Uiterlijke verschijnselen zijn zwellingen aan kop en hals en verkleuringen van de kam.

BSE

BSE (in de volksmond 'gekke koeienziekte' genoemd, is waarschijnlijk aan het einde van de jaren tachtig naar Nederland gekomen. De Latijnse naam is *Bovine Spongiforme Encephalopathie* (het is een overdraagbare infectieziekte). De gevreesde rundveeziekte is zo goed als zeker de oorzaak van een variant van de ziekte van Creutzfeldt-Jakob. Dit is een voor mensen dodelijke hersenziekte. In Groot-Brittannië heeft deze ziekte tot een ramp geleid voor de rundveehouders. Meer dan 170.000 runderen die met BSE waren besmet, werden afgevoerd. In Nederland zijn tot nu toe 56 runderen gevonden met een BSE-besmetting. De variant van de ziekte van Creutzfeldt-Jakob bij de mens is in Nederland nog niet gevonden.

MKZ

Mond en Klauwzeer. Een besmettelijke ziekte die zich razendsnel over de veestapel kan verspreiden.

De ziekte verspreidt zich door zowel directe contacten (dier op dier) als indirect (mens, dier, producten, vervoermiddelen) en treft alle evenhoevige dieren. Bovendien kan het ook via de lucht worden verspreid, er zijn gevallen bekend van tientallen kilometers. Ook van deze ziekte zijn al meer dan 60 verschillende subtypen bekend. In 2001 werd Europa getroffen door een epidemie veroorzaakt door het type O, dat ook in Azië veel voorkomt. De incubatietijd varieert van 2 tot 14 dagen. Er ontstaat mond en klauwzeer in en rond de bek en aan de klauwen. Na besmetting vermenigvuldigt het virus zich en is het in het bloed aantoonbaar. Na 2 tot 8 dagen ontstaat er blaarvorming op de tong. Bij runderen zijn de verschijnselen erger dan bijvoorbeeld bij schapen. Besmette dieren gaan kwijlen en smakken. De melkproductie stopt.

De dieren worden vaak kreupel door blaren aan de klauwen.

De blaren bevatten concentraties van het virus. De dieren krijgen koorts en na 7 dagen vormt het lichaam antistoffen.

Na 7 tot 10 dagen begint het dier langzaam te genezen. Bij varkens zie je ook nog vaak een grote acute sterfte van biggen. De ziekte is niet gevaarlijk voor de mens, je kan wel enkele etmalen drager van het virus zijn, maar zelf wordt je er niet ziek van. De economisch gevolgen zijn enorm; directe schade ontstaat door sterfte, productiedaling, het afvoeren van aangetaste dieren, de kosten van bestrijding en inkomstenverlies door een exportverbod. De crisis is nu ruim twee jaar geleden en heeft grote gevolgen gehad voor mens en dier. Bijna 300.000 koeien, varkens, schapen en geiten moesten worden gedood. Bij 26 bedrijven is MKZ daadwerkelijk aangetroffen.

Varkenspest

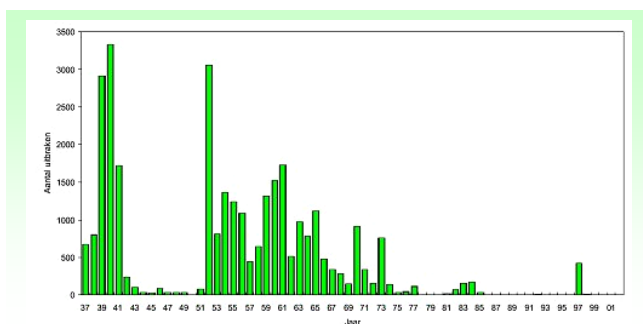
Tot de begin jaren zeventig kwam de klassieke varkenspest met wel duizend uitbraken per jaar, regelmatig voor in Nederland. Dankzij vaccinatie werd de gevolgschade beperkt. In 1986 werd binnen de EU een non vaccinatiebeleid afgesproken. De uitbraak in 1997/1998 had mede hierdoor enorme gevolgen. Het virus hoort bij de familie van 'pestvirussen', en het wordt meestal overgebracht door diertransporten, import van besmette dieren, transportmiddelen en menscontacten.

Er zijn twee varianten: de klassieke en de Afrikaanse varkenspest. Ze lijken erg op elkaar, maar ze worden veroorzaakt door verschillende virussen. Beide soorten zijn erg besmettelijk en vaak dodelijk voor de varkens. Het virus is ongevaarlijk voor mensen.

In Europa steekt varkenspest af en toe de kop op. In Duitsland komt de ziekte bijvoorbeeld regelmatig voor onder bijvoorbeeld de wilde zwijnen. De eerst bekende uitbraak van varkenspest in de wereld had plaats rond 1830 in de Amerikaanse staat Ohio. Inmiddels is de VS vrij van varkenspest.

Zodra een dier in een stal ziekteverschijnselen vertoont, verspreidt het virus zich razendsnel over alle varkens. De incubatietijd (de tijd tussen de besmetting met het virus en de eerste ziekteverschijnselen) verschilt van twee dagen tot twee weken. De volgende verschijnselen kunnen wijzen op een plotseling opkomend (acuut) geval van klassieke varkenspest: koorts, gebrekkige eetlust, zwarte randen om de ogen, traanstrepen en hoesten.

Snel herkennen door de varkenshouder en testen is essentieel om een grote uitbraak te voorkomen. Je kan ook eens een kijkje nemen op de websites die achterin in dit stuk zijn opgenomen.

(uitbraken van varkenspest, in 1997 de laatste! bron Internet)

Uitbraak en gevolg

Rol van de overheid

Wat gebeurt er op het moment dat er een uitbraak plaatsvindt? Laten we eens kijken naar de uitbraak van MKZ. Op 21 maart 2001 werden in Nederland, ondanks verregaande preventieve maatregelen naar aanleiding van uitbraken in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, twee gevallen van Mond- en Klauwzeer (MKZ) geconstateerd. Toenmalig Minister Brinkhorst van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft zodra de eerste besmetting werd vastgesteld met onmiddellijke ingang het **draaiboek MKZ** in werking gesteld. Er werd een standstill afgekondigd en de export van vee en dierlijke producten werd gestaakt.

Tracering en acties

Zo snel mogelijk werd geprobeerd om de herkomst van de besmetting te lokaliseren. De MKZ-gevallen in Nederland werden vermoedelijk veroorzaakt door Ierse kalveren (nuka's), die via het Franse Mayenne naar Nederland werden vervoerd. In Mayenne hebben de dieren de MKZ-besmetting opgelopen op een rustplaats voor veevoertransporten waar eerder schapen zijn geweest afkomstig van een met MKZ besmette boerderij in het Verenigd Koninkrijk. De besmette Ierse kalveren werden vervolgens afgeleverd in Oene. De meeste MKZ-gevallen bevonden zich in het gebied rondom Oene. Daarom is op 3 april 2001 besloten om op de Noord-Veluwe noodvaccinaties uit te voeren in een groter gebied dan de gebruikelijke cirkel van 1 of 2 kilometer rondom de besmettingshaard. Bij het vaststellen van de grenzen van dit vaccinatiegebied Noord-Veluwe werd zoveel mogelijk aangesloten bij natuurlijke grenzen. Het gebied werd begrensd door de driehoek Zwolle-Apeldoorn-Deventer. In het gebied bevonden zich zo'n 1500 bedrijven met in totaal 115.000 MKZ-gevoelige dieren, 54.000 runderen, 46.000 varkens, 10.000 schapen en 3500 geiten. Al deze dieren werden gevaccineerd en vervolgens gedood.

Draaiboeken

De overheid beschikt dus over draaiboeken. Bij iedere crisis worden deze direct in actie genomen.

De draaiboeken van de afgelopen uitbraken van dierziekten kan je vinden op de website van het ministerie en kan je downloaden. Hierin staat precies beschreven welke acties er op welk moment door de overheid worden genomen.

Er komt een evaluerend onderzoek naar de uitbraak en bestrijding van de klassieke vogelpest zodra de crisis officieel is afgesloten en alle betrokken regio's volledig zijn vrij gegeven. Minister Veerman van LNV heeft dat aangekondigd. Wat de opdracht van de onderzoekers zal zijn en wie het onderzoek gaat uitvoeren is nog niet bekend. De opdracht zal Europees worden aanbesteed.

Het onderzoek moet in ieder geval aanbevelingen doen over de manier waarop bij een volgende uitbraak van de ziekte gehandeld moet worden. Zo moet duidelijk worden of er weer hobbykippen gedood moeten worden, of er geënt kan worden en welke mogelijkheden er zijn om op een snelle en diervriendelijke manier bedrijven van het virus te bevrijden. Het evaluatierapport moet aan het eind van dit jaar zijn afgerond. Daarna kan de Kamer nog besluiten tot een eigen, aanvullend onderzoek. GroenLinks Kamerlid Duyvendak pleit voor een kwalitatief hoogstaand en onafhankelijk onderzoek, waarbij geen topambtenaren zijn betrokken. Voor hem moet het uitgangspunt zijn dat er nooit meer zo massaal pluimvee wordt gedood. Hij stelt daarvoor de organisatie van de hele pluimveesector ter discussie. Voor VVD-er Oplaat en CDA-er Atsma gaat dat wat te ver. Oplaat meent dat de nadruk moet liggen op het zoeken naar een andere bestrijdingsmethode waardoor het virus zich niet zo snel en massaal kan verspreiden. Hij ziet daarvoor in de aanpak van België een mogelijk voorbeeld. Atsma van het CDA stelt de aanpak na de eerste melding centraal. Volgens hem moet de overheid zich herbezinnen op de ruimingstrategie, de financiering en verzekering." bron Gelderlander, '15/08/03

Verder wil ik wijzen op de brief van minister Veerman, in de Bijlage van dit stuk. Deze is van internet gehaald en gaat over de toekomst van de veehouderij. Want dat is natuurlijk waar het ook om gaat, hoe gaan we verder, welke rol speelt de overheid bij crisis en welke rol kan de sector op zich nemen?

Reactie van een getroffen ondernemer:

Het belangrijkste voor mij is het voorkomen van een crisis, en vooral ook de directe bestrijding om schade zoveel mogelijk te voorkomen. Alles wat daarna komt, is van ondergeschikt belang. Zelf hebben we enorme schade geleden tijdens de vogelpest, maar ik heb toch begrepen dat acute bestrijding veel belangrijker was dan de gevolgschade. Want het voorkomen van schade is natuurlijk de beste oplossing. Er moet een goede monitoring komen voor veeziekten. Op dit moment laat dit sterkt te wensen over. En als er een ziekte wordt geconstateerd, werk dan snel en houd je verstand erbij. Een voorbeeld: bij het preventief ruimen zou goed onderscheid kunnen worden gemaakt tussen besmette en preventief geruimde bedrijven. De overheid zou besmette bedrijven moeten ruimen en de sector zou de rest voor zijn rekening moeten nemen. Dan voorkom je een hoop verspreiding van ziektekiemen. Het is zo maar een voorbeeld van zaken die verbeterd zouden kunnen worden. Van de overheid verwacht ik in ieder geval meer duidelijkheid en snelheid. Heel simpel door meer met de praktijk te communiceren. Veel dierenartsen, die goed weten hoe het in elkaar steekt, worden door LNV niet gehoord. Ook het verdelen van verantwoordelijkheden tussen Europa en de lidstaten is een handicap. Europa betaalt en de lidstaten moeten het uitvoeren. Dit werkt vertragend omdat de lidstaten geen zaken zullen uitvoeren die Europa misschien niet zal betalen. Maar de grootste verantwoordelijkheid tijdens een crisis ligt natuurlijk bij de ondernemers zelf. Als iedereen zelf zijn verantwoordelijkheid tot en maatregelen ter bestrijding neemt, dan wordt deze een stuk makkelijker.

Risico's voorkomen

Hoe kan de agrarische sector de risico's op een uitbraak beperken? Vaccineren? Hoe neem je verantwoording? Van de sector zelf mag je

verwachten dat zodra er een uitbraak dreigt, de regels extra scherp in acht worden genomen. Het gebeurt nog steeds dat ook tijdens een crisis

een loods buiten het gebied wordt afgehuurd om (zoals tijdens de laatste crisis), de eieren alsnog te kunnen verkopen. Maar ook de overheid moet haar handelen bezien. De regels die in crisistijd worden opgesteld, zouden achteraf nauwkeurig moeten worden geëvalueerd. De overheid moet bekijken of de regels die zij opstelt, te realiseren zijn voor de ondernemer. Ook de planning van de ruimingen liet tijdens de laatste crisis veel te wensen over. Ook moet Nederland haar belangen behartigen in EU verband. Immers, EU richtlijnen gaan boven de landelijk in crisistijd. Tijdige informeren, tijdig onderzoek, vaccineren, eenduidige regelgeving voor alle EU landen.

Publieke opinie

Hoe te handelen richting het publiek? Het imago van de agrarische sector wordt keer op keer beschadigd door de uitbraak van dierziekten, maar ook door andere voedselschandalen. Er is veel onduidelijkheid en er leeft wantrouwen daar waar het gaat om de veiligheid van het voedsel. Dit wantrouwen moeten de sector en de overheid wegnemen. Voorlichting en

publiciteit tijdens een crisis of schandaal zijn belangrijk. Niet alleen voor de consument, maar ook voor de agrarische ondernemers. Woordvoering tijdens een crisis wordt op dit moment door verschillende personen en instanties gedaan. Ook de inhoud van de diverse boodschappen, is vaak niet op elkaar afgestemd.

Hierdoor ontstaat er veel verwarring, wantrouwen en onduidelijkheid. Draaiboeken en communicatie zouden beter op elkaar moeten worden afgestemd. Verder is er met name bij de consument veel onbegrip dat ontstaat uit onwetendheid en het niet op de hoogte zijn van de manier waarop het voedsel wordt geproduceerd. Ook als er geen sprake is van een crisis. Er is onbegrip en te weinig kennis over bijvoorbeeld het vaccinatiebeleid, de EU en haar regels.

Toekomst

De minister wil een brede maatschappelijke discussie over de intensieve veehouderij. Agrarische jongeren willen een helder beleid en een duidelijke visie ontwikkelen over crisis, dierziekten en de intensieve veehouderij in zijn totaliteit. Waar ga je naar toe en hoe moet men te handelen bij een crisis? De minister is van mening dat tijdens crisis de overheid weliswaar moet ingrijpen, maar dat de sector nu aan zet is. Daarom is het juist nu van belang dat jonge agrarische ondernemers de kans grijpen om die stem ook inderdaad te laten horen. 'De problemen liggen bij de sector zelf, schrijft de minister'. Nederlandse agrarische ondernemers moeten rekening houden met de eisen en wensen van duurzaam ondernemen. Aspecten van duurzaamheid: economische duurzaamheid (Profit), ecologische duurzaamheid (Planet) en sociale duurzaamheid (People).

Vooraf de samenhang, dus de manier waarop je als sector handel en onderneemt en hoe je als sector tegen het geheel aankijkt, is van belang voor de toekomst van een duurzame land en tuinbouw. In het debat, dat ongetwijfeld zal volgen in het komende jaar, kan je als jonge agrarische ondernemer vertellen hoe jij aankijkt tegen bijvoorbeeld de EU richtlijn ter bestrijding van dierziekten. Je kan je stem laten horen ten aanzien van het non-vaccinatiebeleid. De

overheid is het pad ingegaan waarbij zij nog meer de kosten aan de sector zelf wil laten. De overheid wil gedetailleerd 'maatwerk' vermijden. Welke gevolgen kan dit hebben voor jonge ondernemers? Ook de keten als geheel moet een beter gezicht krijgen, hoe kan je dat bereiken? Hoe kan je meer inzicht verschaffen over de keten in zijn totaliteit?

Je ziet dat de discussie zich maar moeilijk laat beperken tot het handelen in crisis, want om een volgende crisis te voorkomen, moet je ook nadenken over de andere zaken die van belang zijn voor de sector. Eind 2003 wil de minister een voorstel met een pakket maatregelen doen. Het is dus nu zaak om kritisch te kijken en met voorstellen te komen. De uitkomsten van dit discussiestuk, kunnen de bagage vormen voor de discussie die de minister op wil starten. Juist daarom is het zaak nu stelling te nemen en standpunten in te nemen die het NAJK kan uitdragen namens alle jonge agrarische ondernemers.

Hierna volgen er een aantal stellingen en conceptstandpunten. Laat deze uitvoerig aan bod komen, zodat er voldoende munitie aanwezig is om de belangen van jonge ondernemers in het toekomstige debat maar vooral ook bij een volgende crisis behartigd kunnen worden.

- ***begin september ontving het NAJK dan de brief van minister Veerman met de uitnodiging om actief deel te nemen aan de debatten over de toekomst van de intensieve veehouderij. In de bijlage 2, de uitnodiging. Aarzel niet om mee te praten en mocht je meer willen weten over de discussie 'de toekomst van de intensieve veehouderij' dan kan je ook mailen met Christian van Bommel. cvbommel@najk.nl***

Conceptstellingen

Hieronder een aantal conceptstellingen en discussieonderwerpen

- De keten is verantwoordelijk voor preventie van en de bestrijding tijdens een dierziekte uitbraak.
- Het NAJK wil in overleg met de dierenbescherming over het handelen van een sector tijdens een uitbraak en de ruiming die daarop moeten volgen.
- De planning en draaiboeken tijdens een uitbraak, zijn de verantwoordelijkheid van de overheid.
- Vaccinatie is de oplossing om uitbraken en verspreiding te voorkomen.
- De keten (IKB) moet zorgen dat gegevens (data met betrekking tot aantal dieren, inentingen, bedrijfsgegevens) snel en accuraat voorhanden zijn.
- Informatievoorziening richting de consument kan prima door verschillende instanties/woordvoerders worden gedaan.
- Iedere ondernemer die vee of andere dieren houdt, moet zich beter verdiepen in preventieve maatregelen om op die manier een volgende crisis te voorkomen.

Conceptstandpunten

- Agrarische jongeren steunen transportbeperkingen van vee door de EU (vanuit het oogpunt van dierenwelzijn en ter voorkoming van ziekten).
- Het NAJK wil dat alle dieren die NL binnenkomen, eerst in quarantaine worden gezet en uitgebreid worden getest op dierziekten (door dierenarts of GD) (dit geldt dan ook voor huisdieren).
- Het NAJK accepteert een geringe economische schade zodra er gevaccineerd gaat worden.
- Het NAJK pleit voor gelijke regels in alle EU landen, voor tijdens en na een uitbraak.
- Het NAJK pleit voor een goede informatievoorziening richting de consument.
- Het NAJK pleit ervoor om risicobeperkende maatregelen te stimuleren (een ondernemer die er alles aan doet op het gebied van hygiëne en preventie moet hiervoor worden beloond door bijvoorbeeld vermindering van lasten).
- Er moet een centrale database beheerd door 1 organisatie komen met alle gegevens uit de keten.
- De overheid moet zich niet bemoeien met de ruimingen, dit moet door de sector zelf worden geregeld.

Internetsites

Sites waar je veel informatie vindt over dierziekten, onderzoek en regels

<http://www.najk.nl>

<http://www.minInv.nl/>

www.agriholland.nl/dossiers/vogelpest/home.html

<http://portal.agroweb.nl/pls/docs/download/pplainfl.htm>

<http://www.solidariteitpluimveehouderij.nl>

http://www.oie.int/eng/info/hebdo/a_csum.htm

<http://www.minInv.nl/infomart/parlemnt/2002/par02392.htm> (voor draaiboeken)

Symposium Hèt Nationale Pluimveedebat

Waarover:	Toekomstig beleid voor de pluimveesector in Nederland en visie op de perspectieven voor sector en maatschappij
Voor wie:	Pluimveehouders, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheid
Wanneer:	Maandag 3 november van 9.30 uur tot 17.00 uur
Waar:	Congrescentrum Papendal te Arnhem
Kosten:	Gratis toegang

Bijlage 1: brief toekomst intensieve veehouderij

Toekomst intensieve veehouderij

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-
Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

datum
20-06-2003

kenmerk
DL. 2003/2017

Geachte Voorzitter,

De recente uitbraak van Aviaire Influenza in de pluimveehouderij vormt, na de eerdere uitbraken van MKZ en varkenspest, opnieuw aanleiding voor een brede discussie over de intensieve veehouderij in ons land. Het gaat daarbij echter niet alleen om de uitbraak en bestrijding van dierziekten, maar ook om vraagstukken op het gebied van volksgezondheid, dierenwelzijn, milieu, ruimte en handelsbetrekkingen en niet in de laatste plaats om de positie en de toekomst van de desbetreffende ondernemers en hun gezinnen.

1. Nadenken over de toekomst van de intensieve veehouderij

In het verleden is al veel over de intensieve veehouderij gesproken maar vaak over onderdelen, specifieke punten, regels en problemen. Verschillende commissies hebben zich met dit onderwerp beziggehouden en hebben hierover rapporten uitgebracht. Genoemd kunnen worden het 'Eindrapport van de Stuurgroep heroriëntatie pluimveehouderij' van de commissie-Alders en het rapport 'Toekomst voor de veehouderij, agenda voor een herontwerp van de sector' van de commissie-Wijffels. Helaas is het succes van deze discussies en initiatieven beperkt gebleven. De geschiedenis wijst uit dat de ontwikkelingen in de intensieve veehouderij niet primair vanuit Den Haag kunnen worden geregeld. Ik stel dan ook een andere aanpak voor waarbij we uiteindelijk met de sector - en niet tegen de sector - tot oplossingen komen.

Omdat op voorhand duidelijk is dat er geen eenvoudige, kant-en-klare oplossingen zijn, is het van belang te beginnen bij een gedeelde probleemanalyse. Daarvoor is een uitvoerige uitwisseling van inzichten en een overzicht van belangen nodig. Ik wil daaraan een actieve bijdrage leveren en ik waardeer het dat onder meer in dit verband Wageningen UR en de Dierenbescherming het publieke debat met hun rapporten reeds hebben willen voeren.

de sector aan zet ...

Hoewel velen automatisch naar de overheid kijken, is het primair het bedrijfsleven dat zich uitgedaagd moet weten om grondig na te denken over de toekomst van de intensieve veehouderij in Nederland. Immers, de problematiek rond de intensieve veehouderij gaat in eerste instantie de sector zélf aan.

De overheid heeft de verantwoordelijkheid om de samenleving en de sectoren zicht te geven op de lange termijnperspectieven en om de dilemma's daarbij zichtbaar te maken. Een belangrijke eerste stap is dat alle betrokkenen de ernst van de problematiek her- en erkennen. Pas dan kunnen we met elkaar spreken over oplossingen. Daarbij zullen we kritischer dan tot nu toe moeten denken over de effectiviteit van maatregelen.

een eerste stap: naar een gedeeld beeld van het probleem

Met deze brief wil ik uw Kamer informeren over de wijze waarop ik tegen de problematiek van de intensieve veehouderij aankijk en de analyses die ik daarbij maak. Dit zie ik als een eerste stap in een noodzakelijk proces om te komen tot een zo helder mogelijk en breed gedragen beeld waarbij alle maatschappelijke geledingen moeten worden betrokken die een rol spelen bij het vormgeven van de toekomst van de sector. Om dit debat zoveel mogelijk ruimte te geven en omdat de overheid geen blauwdrukken voor de sector kan voorschrijven, worden in deze brief bewust geen oplossingen voorgesteld. Ik ben ervan overtuigd dat we staan voor moeilijke keuzen en voor een proces dat een lange adem, creativiteit en vastberadenheid zal vergen.

2. Intensieve veehouderij in historisch perspectief

De intensieve veehouderij in ons land dankt zijn ontstaan aan een aantal concurrentievoordelen. Deze ontstonden als gevolg van de beschikbaarheid van graanvervangende veevoedergrondstoffen, bestaande infrastructuur, ondernemingslust, vakkennis en het zoeken naar oplossingen voor versterking van de inkomenspositie van de veelal kleine bedrijven op de armere gronden. De ontwikkeling van de interne markt bood kansen die mede met behulp van ondersteuning door de overheid werden benut. Het welvaartsniveau in deze regio's steeg en de werkgelegenheid nam toe. Door het verdwijnen van arbeidsintensieve industrieën stond deze onder druk. Technologische ontwikkeling werd snel toegepast. Dit leidde tot sterk groeiende productiviteitsstijgingen in de primaire productie. Export vormde een steeds groter deel van de productie.

Van deze spectaculaire ontwikkeling profiteerde iedereen: de ondernemer, de consument, de regio en de overheid. De intensieve veehouderij is een welvaartsbron geweest voor heel Nederland. Het is niet meer dan fair om dit volmondig te erkennen. Maar dit succesverhaal bleek een keerzijde te hebben. De markt veranderde (kritischer consument), de concurrentievoordelen verminderden (graanprijsdaling, liberalisering), de maatschappelijke omgeving wijzigde (milieu, dierenwelzijn) en nieuwe productiegebieden kwamen op (Zuidoost Azië, Zuid-Amerika). In deze omstandigheden bevinden we ons nu.

3. De problematiek: tekortkomingen op de aspecten van duurzaamheid

Thans moet vastgesteld worden dat de huidige intensieve veehouderij in Nederland tekortkomingen vertoont op alle 3 aspecten van duurzaamheid: economische duurzaamheid (Profit), ecologische duurzaamheid (Planet) en sociale duurzaamheid (People).

- **Profit : economische duurzaamheid**

Aspecten met betrekking tot de sector

De sector is door techniek gedreven en de concurrentiekracht is overwegend kostprijsgebaseerd. Er is vooral sprake van eenvormige productie en lage marges. De ingezette kennis en techniek om de huidige concurrentiebasis te versterken zijn steeds minder uniek en gemakkelijker kopieerbaar elders. Intussen verhevigt de internationale (prijs-)concurrentie, o.a. door vergroting van de EU en door liberalisering van de wereldhandel.

De economische toekomstperspectieven van de sector zijn internationaal gezien over het geheel niet erg rooskleurig. Importheffingen aan de EU-grenzen spelen een belangrijke rol bij het voortbestaan, maar het is de vraag of deze houdbaar blijven in WTO-verband. Dat geldt overigens niet alleen voor Nederland maar voor heel West-Europa. Diverse studies indiceren dat voor de vleesproductie naar verhouding de grootste kansen voor de kortere termijn liggen in de versmarkt en op de langere termijn vooral in de kleinere markten voor producten van een hoge kwaliteit (product, productiewijze). Niet alleen op de productmarkten, maar ook op de markten van arbeid, grond en kapitaal is de concurrentiepositie van de intensieve veehouderij overwegend zwak (WUR/LEI). Het Landbouw Economisch Instituut schrijft dat de afname van het aantal bedrijven doorgaat en dat een deel van de bedrijven zich zal specialiseren en zal doorgroeien tot een volwaardige speler op de wereldmarkt. Dit instituut voorspelt dat de omvang van de intensieve veehouderij zal krimpen met een kwart tot eenderde.

Macro-economische aspecten

De bijdrage van de intensieve veehouderij aan de Nederlandse economie omvat ongeveer 1% van de totale toegevoegde waarde. Dit betreft het totale complex inclusief verwerkende industrie e.d.. De toegevoegde waarde van het pluimveecomplex is op jaarbasis 1,4 miljard euro. Het aandeel van de primaire productie hierin bedraagt 9%, zijnde ongeveer 125 miljoen euro. Voor het varkenscomplex zijn deze cijfers 3,1 miljard euro en 14%.

De maatschappelijke kosten van de sector zijn hoog. Naast de kosten voor dierziektebestrijding (Al bijvoorbeeld: thans 264 miljoen euro) brengt de intensieve veehouderij nog andere maatschappelijke kosten met zich mee. Gedacht kan worden aan kosten voor het flankerend mestbeleid (opkoopregelingen en dergelijke), aan kosten voor vermindering van de ammoniakproblematiek en kosten voor bescherming van natuurgebieden.

- **Planet : ecologische duurzaamheid**

De ecologische kwaliteit van sector/keten blijft ondanks de vele inspanningen en resultaten op diverse punten in de afgelopen jaren (zo nam het aantal varkens af met ca. 25% en verbeterde het dierenwelzijn op een aantal punten) toch onder de maat. Met name de milieubelasting door ammoniak is te hoog. Door de opkoopregelingen van de afgelopen jaren is het landelijk mestoverschot sterk verkleind. Op regionaal niveau zijn echter nog steeds grote overschotten. Dit noodzaakt tot grootschalige mesttransporten en dientengevolge hoge controle- en uitvoeringslasten. Daarnaast is er veel transport van dieren en van intermediaire producten. De transparantie van afzet en verwerkingsstructuren in de keten en transportstromen wordt beter, maar blijft een achilleshiel voor voedselkwaliteitsproblemen en insleep van dierziekten.

Ook op ruimtelijk vlak zijn er tekorten. Door zijn aard van de intensieve veehouderij kan niet verwacht worden dat een bijdrage wordt geleverd aan de groene omgevingskwaliteiten. Echter, in de diverse regio's is de ligging en verspreiding van de bedrijven en de kwaliteit en de inpassing van bedrijfsgebouwen en voorzieningen in hun omgeving niet in overeenstemming (reconstructie) met de maatschappelijke voorkeuren van nu en in de toekomst.

People : sociale duurzaamheid

In de samenleving worden met name over de sociale, ethische en veiligheidsaspecten van de intensieve veehouderij in toenemende mate en steeds indringender vragen gesteld. Dierenwelzijn staat hoog genoteerd. Voedsel- en dierziektecrises deuken het imago.

De maatschappelijke consequenties van dierziektes zijn groot. Ik doel op de psychologische schade aan de mensen die ermee worden geconfronteerd en de ontwrichtende werking ervan op ondernemers en hun gezinnen en de gehele samenleving. Ook zien we toenemende conflicten tussen de veehouderij en andere vormen van dierhouderij: huisdieren, dieren in natuurgebieden, dieren in dierentuinen. Veel burgers kijken, onder meer doordat ze in hun privé-sfeer direct de gevolgen van de dierziekte emotioneel ervaren, steeds negatiever aan tegen de huidige intensieve veehouderij met name de wijze en schaal waarop dieren opgroeien en worden gehouden. De meeste consumenten leggen evenwel deze relatie niet zodat zij door hun consumptiegedrag en bestedingspatroon deze structuur in stand houden. Met dit alles ontstaan spanningen in lokale gemeenschappen tussen ondernemers uit de sector en anderen.

herkenning van het geschetste beeld

Om op een constructieve wijze met elkaar te spreken over oplossingen, is het van belang dat de aard en omvang van de problematiek wordt herkend en erkend. In mijn dagelijkse contacten merk ik dat dit niet altijd het geval is. Op onderdelen is de herkenning er vaak wel, maar niet in zijn volledigheid en samenhang. En juist dát is essentieel voor de verkenning van perspectieven en oplossingen voor de toekomst.

De intensieve veehouderij in ons land is niet voor het eerst onderwerp van publiek debat. Er, zijn al eerder scherpe analyses gepubliceerd. Ik herinner bijvoorbeeld aan het rapport Wijffels. Ook recent verschenen er rapporten van Wageningen UR en de Dierenbescherming. Daarin herken ik veel van de analyse die ik in het voorgaande gaf. De genoemde rapporten geven verschillende accenten wat betreft de oplossingen en de verwachtingen met betrekking tot de toekomstkansen en ook de rol van de overheid. De conclusie moet zijn dat een fundamentele discussie noodzakelijk is.

4. De positie van de overheid en andere partijen

Met het oog op de geconstateerde duurzaamheidtekortkomingen, ligt het in de rede dat de overheid bij de invulling van zijn rol met name prioriteit geeft aan de maatschappelijke effecten en condities. Doel is het vinden van een nieuw evenwicht tussen de diverse belangen in het licht van de maatschappelijke ontwikkeling. Dat zal onder meer betekenen dat de totale maatschappelijke kosten daar gelegd worden waar ze worden gemaakt en uiteindelijk gedragen door wie ze verbruikt - namelijk de consument - en niet worden afgewenteld op de belangen die geen stem hebben (milieu, dier, etc.). In concreto zien de vragen inzake maatschappelijke effecten en condities er naar mijn mening als volgt uit:

- Zijn de wijze van bestrijding van dierziekten zoals thans in de EU-richtlijn is vastgelegd nog aanvaardbaar?
- Is de verrekening van de (bestrijdings)kosten via een dierziekteverzekering te billijken en te realiseren?
- Moet herziening van het non-vaccinatiebeleid niet nog krachtiger worden nagestreefd?
- Moeten de eisen inzake milieu en dierenwelzijn en de transparantie van productie en ketens niet worden aangescherpt en strikter worden gehandhaafd?
- Moet de inpassing van de intensieve veehouderij in de omgeving niet worden verbeterd?

De overheid

Het kabinet zet de lijn door van vermindering van regelgeving en administratieve lastendruk. De overheidsinzet ten aanzien van de intensieve veehouderij zal hiermee qua omvang in overeenstemming moeten zijn. De sector zal meer op eigen benen moeten staan. Dat betekent dat de kosten die nu nog door de rijksoverheid worden gedragen, in de toekomst door de sector zelf moeten worden opgebracht. Het risicogedrag van de betrokken ondernemers zal scherp en confronterend aan de orde gesteld moeten worden in het belang van de sector als geheel.

De EU-regelgeving is thans weliswaar voor veel onderwerpen bepalend, maar er is ook ruimte voor eigen maatregelen en keuzen. Nationaal bestaat er vooral ruimte met betrekking tot kostenverrekening, omgevingsinpassing en transparantie. Voor het overige moeten de inspanningen gericht worden op Brussel. Thans beginnen daar ook andere inzichten te ontstaan.

Denk aan het ter discussie stellen van het vaccinatiebeleid en de strategie en de vergoeding van de dierziektebestrijding. Dit moet er toe leiden dat de maatschappelijke opvattingen in Nederland breder worden uitgedragen en dat steun en aansluiting wordt gezocht bij ook elders in Europa wijzigende opvattingen. Een en ander moet uiteindelijk neerslaan in internationaal beleid, dan wel er moet ruimte worden gegeven voor noodzakelijk nationaal optreden.

Ik constateer dat er rond het intensieve veehouderijcomplex een omvangrijk beleidsbouwwerk is ontstaan. Maar dat betekent nog niet dat de vaak zeer gedetailleerde regelgeving en het bijbehorende uitvoeringsapparaat ook voldoende opleveren. Het maatschappelijk rendement van deze grote en kostbare inzet is gezien de resultaten wat betreft mest, dierziektes en dierenwelzijn relatief mager. Een grootschalige, door de overheid geïnitieerde inzet op compartimentering, ruimtelijke scheiding of andere zeer kostbare ruimtelijke maatregelen ligt daarom niet voor de hand. Daar past eerder het bieden van ruimte voor marktgedreven ruimtelijke veranderingen. Nieuwe maatregelen moeten zeer kritisch worden gewogen en vooral eenvoudig en doelmatig zijn. Gedetailleerd maatwerk past niet in die lijn.

De inzet van andere partijen

Eerder stelde ik al dat - waar het de toekomst van de intensieve veehouderij in Nederland betreft - vooral de sector aan zet is. De primaire veehouderijbedrijven dienen zich het perspectief van de sector nadrukkelijk aan te trekken en op basis daarvan strategische bedrijfskeuzen te maken. Ook de inpassing in de omgeving verdient daarbij serieuze aandacht. De snelle groei van bijvoorbeeld alternatieve leghouderijsystemen toont aan dat er perspectiefvolle toekomstgerichte ontwikkelingen mogelijk zijn. Maar een strategische bedrijfskeuze kan ook bedrijfsbeëindiging zijn, indien de marktperspectieven onvoldoende lijken of een investering vergen die de ondernemer niet kan of wil opbrengen.

Maar niet alleen de primaire ondernemers, ook de rest van de keten tot en met de retail moet zich de maatschappelijke kritiek aantrekken. Deze partijen kunnen zich niet verschuilen achter 'het volgen van de consumentenvraag', waar deze vraag aantoonbaar achterblijft bij wat de samenleving van de intensieve veehouderij verwacht. Zij zouden moeten investeren in meer transparantie en in gesloten en duurzame ketens en marketing van duurzaamheid, hetgeen overigens ook actief door banken, intermediairs en leveranciers kan worden gestimuleerd en ondersteund.

Hoe langer bedrijven persisteren in niet-duurzame productiewijzen, hoe verleidelijker voor de consumenten om dat te volgen. En des te langduriger en moeizamer is de overgang naar duurzame productiewijzen. Dat de burgers in de huidige omstandigheden niet bereid zijn om hogere prijzen te betalen voor producten die op meer duurzame wijze zijn geproduceerd, is weliswaar onterecht maar dat alles is géén reden om niet in actie te komen.

5. Dilemma's rond markt en overheidsingrijpen

Uit het voorgaande blijkt dat er rond de intensieve veehouderij grote beleidsmatige dilemma's en moeilijke keuzen aan de orde zijn. Die zijn er voor het *bedrijfsleven* en die zijn er voor de *overheid*. Daarover zal de discussie moeten plaatsvinden en daarin zullen afwegingen gemaakt moeten worden. De belangrijkste dilemma's wil ik hierna nog eens op een rij zetten:

(1) maatschappelijke belangen versus bedrijfs/sectorbelangen

De overheid wordt aangesproken op het voorzien in voldoende vrijheid voor burgers inzake recreatie, toegankelijkheid en het houden van dieren. Maar dat staat op gespannen voet met de noodzakelijke veterinaire maatregelen in de bedrijfsmatige intensieve veehouderij.

Er zal discussie moeten plaatsvinden over de bestaande vanzelfsprekendheid waarmee de bedrijfsmatige houderij bepalend is voor de beleidskeuzen.

(2) Maatschappelijke kosten versus smalle bedrijfsmarges

De overheid en de samenleving nemen kosten voor hun rekening die, vanuit een andere visie over normale bedrijfsrisico's en het doorberekenen van maatschappelijke kosten, door de sector zélf gedragen zouden moeten worden. Maar de marges in de sector zijn in de huidige markten zó klein en kwetsbaar, dat volledige en onmiddellijke doorberekening van deze kosten zou leiden tot een grote 'koude' sanering.

Er zal een evenwicht moeten worden gevonden tussen de draagkracht van de sector en de redelijkheid van de kostenverrekening.

(3) Dierenwelzijn versus veterinaire voorwaarden

Op grond van maatschappelijke wensen en marktniches komen bedrijfsconcepten tot stand, waarbij dieren buiten lopen, scharrelen etc., hetgeen een veterinair risico kan vormen voor de bedrijven zelf én voor andere bedrijven in de omgeving.

De discussie zal niet moeten gaan over een keuze tussen verschillende bedrijfsvormen, maar over hoe deze zich op een eigen wijze bewijzen qua veiligheid, kwaliteit en markt en over hoe zij naast elkaar zijn te ontwikkelen.

(4) Marktwerking versus ingrijpen in de markt

De overheid wordt erop aangesproken om zowel de 'faire' prijs als de consumentenafname van duurzame kwaliteitsproducten - die (nog) niet via de markt tot stand komen - op een ándere wijze te realiseren.

Maar de middelen die de overheid daartoe heeft zijn zeer beperkt en omstreken, terwijl bovendien een groot deel van de huidige productie op buitenlandse markten wordt afgezet.

Er zal gediscussieerd moet worden over de vraag of het nodig is om in te grijpen in de markt en of dat effectief kan zijn en tot de taken van de overheid gerekend kan worden.

(5) Nationale duurzaamheidseisen versus internationale afwenteling

De overheid wordt gevraagd om naast adequaat toezicht op bestaande EU-eisen ten aanzien van dierenvervoer en -welzijn verdergaande duurzaamheidseisen op te leggen daar thans de verduurzaming van de productie (nog) niet via de markt vraag wordt gestuurd en geschraagd. Maar als dat op nationale schaal gebeurt, verplaatst de intensieve veehouderij zich naar elders, zonder dat de productie en consumptie ten goede veranderen. Er is dan sprake van afwenteling.

Er zal hier gekozen moeten worden: of de te verwachten verbeteringen in Nederland opwegen tegen de mogelijke verplaatsing en afwenteling naar elders.

(6) Vereenvoudiging van regelgeving versus verhoging kostprijs

De vereenvoudiging van regelgeving kan kostprijsverhogend werken doordat allerlei extra mogelijkheden, ontheffingen en uitzonderingssituaties vervallen. Dit kan moeilijk in de prijzen worden doorberekend, vooral op exportmarkten.

Er zal een afweging gemaakt moeten worden tussen de voordelen van vereenvoudiging van regelgeving voor een deel van de bedrijven, de uitvoeringskosten bij de overheid en de nadelen voor andere bedrijven.

(7) De noodzaak van vertrouwen versus het gebrek aan vertrouwen

De overheid gaat uit van een groeiende verantwoordelijkheid van de sector bij de ontwikkeling en inpassing van de intensieve veehouderij in Nederland. Maar dat vergt een vertrouwen tussen de partijen en in de samenleving als geheel, dat thans niet aanwezig lijkt.

Er zal gediscussieerd moeten worden over de vraag of en hoe dit vertrouwen tot stand kan komen en over de situatie die ontstaat als dat niet het geval is.

6. Laat het debat beginnen ... en snel tot resultaat leiden

Met deze brief informeer ik uw Kamer over mijn analyse inzake de intensieve veehouderij in ons land waarmee de aanzet is gegeven voor een maatschappelijk debat over de toekomst van deze sector in Nederland. In de analyse heb ik getracht zo zakelijk mogelijk aan te geven in welke omstandigheden we ons bevinden en zo eerlijk mogelijk in te schatten wat we voor de toekomst mogen verwachten. Het is niet de bedoeling - het zij met nadruk gezegd - om schuldigen aan te wijzen, verwijten te maken of morele oordelen te vellen. Het is de start van een gezamenlijk proces van bewustwording, dat moet leiden tot moeilijke maar noodzakelijke keuzen. De stappen in dit proces stel ik mij als volgt voor:

- Met deze brief over de probleemstelling, over de rol van de overheid en de andere partijen en over de dilemma's geef ik de aftrap voor een breed maatschappelijk debat.
- Daartoe zal ik in het najaar van 2003 alle ketenpartijen, maatschappelijke organisaties en andere overheden uitnodigen met mij in gesprek te gaan over deze brief en de achterliggende problematiek.
- Voorts zal ik een viertal discussiebijeenkomsten in het land organiseren, waar behalve directe belanghebbenden ook de samenleving in de volle breedte aan bod kan komen.
- Op grond van de resultaten van dit debat, zal ik eind 2003 een vervolgbrief aan u voorleggen met mijn visie, met de maatregelen die ik voorstel en met de inzet die van andere partijen mag worden verwacht c.q. is of wordt overeengekomen.

De uitdaging ligt bij de sector om binnen de maatschappelijke randvoorwaarden te zoeken naar een toekomstperspectief. De overheid is verantwoordelijk voor het formuleren van de maatschappelijke randvoorwaarden en het stimuleren van de gewenste oplossingsmogelijkheden. Het is van belang dat we samen deze weg gaan.

De minister van Landbouw, Natuurbeheer
en Visserij,
dr. C.P. Veerman

* bron correspondentie website Ministerie van LNV

Bijlage 2: uitnodiging discussie toekomst intensieve veehouderij

De verhouding tussen de intensieve veehouderij en de samenleving is ongemakkelijk. Elke dierziektecrisis, zoals de recente uitbraak van vogelpest, laait de discussies weer op. De dilemma's zijn groot en er zijn geen pasklare oplossingen. Daarom vindt minister Veerman het belangrijk een discussie te starten over de toekomst van de intensieve veehouderij in ons land. Een discussie waarbij zaken aan de orde komen als dierziekten, dierenwelzijn, milieuvervuiling en de toekomst van de desbetreffende ondernemers en hun gezinnen. Een brede maatschappelijke discussie kan niet worden gevoerd zonder alle spelers in het veld daarbij te betrekken. Niet alleen veehouders en natuurbeschermers, maar ook consumenten en scholieren van groene opleidingen.

Tijdens het debat zal vooral worden gesproken over de varkens- en pluimveehouderij omdat dit expliciete voorbeelden zijn van intensieve veehouderij. Maar de conclusies uit het debat kunnen natuurlijk wel betekenis hebben voor andere vormen van intensieve veehouderij, zoals de melkvee- en kalverhouderij, konijnenhouderijen en viskwekerijen.

Minister Veerman van LNV nodigt iedereen uit mee te doen met dit debat over de toekomst van de intensieve veehouderij. Dit kan door deel te nemen aan regionale debatten, zelf een debat te organiseren of een visie op te schrijven. Daarnaast kan iedereen via deze website z'n zegje doen. Scholieren en studenten van groene opleidingen kunnen meedoen aan een wedstrijd.

De activiteiten vanuit LNV worden op 10 november afgesloten met een congres over de toekomst van de intensieve veehouderij. Dit congres is de start van een veranderingsproces richting een meer duurzame veehouderij.

Belangrijke data:

Ministerie van Landbouw
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

minlnv.nl
doorkiesnummer 3785017
bij Het LNV-Loket, tel. 0800-2233322.

Regionale debatten:

<u>Woensdag 1 oktober</u>	<u>19:30 uur</u>	<u>Deventer</u>	<u>locatie wordt bij aanmelding gegeven</u>
<u>Woensdag 8 oktober</u>	<u>19.30 uur</u>	<u>Alphen aan de Rijn</u>	<u>ditto</u>
<u>Woensdag 14 oktober</u>	<u>19.30 uur</u>	<u>Asten</u>	
<u>Woensdag 15 oktober</u>	<u>19.30 uur</u>	<u>Marum</u>	

Voor meer info kijk ook op www.minlnv.nl/debat

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

- Actueel
- Infomarkt
- **Beleidsthema's**
- Het ministerie
- Zoeken

[Debat toekomst intensieve veehouderij](#)

Dilemma's

↑ [De dilemma's](#)

[Zelf een debat organiseren](#)

De overheid heeft geen pasklare oplossingen voor problemen in de veehouderij. Wel heeft de overheid de verantwoordelijkheid om de samenleving zicht te geven op de perspectieven voor de lange termijn en om de dilemma's zichtbaar te maken. Dilemma's waar zowel het bedrijfsleven, de overheid als de burgers mee te maken hebben. Daarover moet het debat worden gevoerd. Dat heeft de minister van LNV geschreven in een [brief aan de Tweede Kamer](#) op 20 juni jl.

Hieronder staan de moeilijke keuzes op een rij waar de intensieve veehouderij én de samenleving in zijn geheel mee te maken hebben. Iedereen kan hierop reageren door het tekstveld onder elk dilemma in te vullen (maximaal 1 A-4). Het is niet nodig om op alle dilemma's te reageren. Per dilemma kan maar 1x een reactie gegeven worden.

Wie zich beter wil informeren over de thema's in de dilemma's, kan daarvoor terecht bij [Meer informatie](#).

Reageer **vóór 15 oktober 2003**. Uit alle reacties die binnenkomen, worden de grote lijnen gehaald. Deze worden vervolgens als inbreng gebruikt voor het nationaal congres over de toekomst van de intensieve veehouderij, dat op 10 november wordt gehouden. Dit congres is de start van een veranderingsproces richting een meer duurzame veehouderij.

Reacties worden behandeld volgens de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Zie: [E-mail en uw privacy](#).

De dilemma's op een rij:

1. [Het maatschappelijk belang of het bedrijfsbelang?](#)
2. [Wie betaalt de rekening: de samenleving of de bedrijven?](#)
3. [Dieren buiten of in de stal?](#)
4. [Overheidsingrijpen of vrije markt?](#)
5. [Nationale eisen stellen in een internationale markt?](#)
6. [Algemene grove regels of rekening houden met iedereen?](#)
7. [Vertrouwen is nodig, maar niet voldoende aanwezig](#)

1. Het maatschappelijk belang of het bedrijfsbelang?

Uitbraken en de bestrijding van dierziekten hebben gevolgen voor burgers. Volgens de huidige regels mogen zij soms bepaalde (natuur)gebieden niet meer in en dieren van hobbydierhouders moeten worden geruimd. Sector- en bedrijfsbelangen tellen op dat moment dus zwaarder dan andere, maatschappelijke belangen. Er wordt nagedacht over oplossingen, maar het is belangrijk om eerst te bepalen wat de samenleving het belangrijkste vindt.

Er zal discussie moeten plaatsvinden over de vanzelfsprekendheid waarmee nu de belangen van de bedrijfsmatige veehouderij bepalend zijn voor de beleidskeuzen.

[Geef uw mening](#)

2. Wie betaalt de rekening: de samenleving of de bedrijven?

De overheid legt veel regels op aan de intensieve veehouderij. Zo bepaalt de overheid hoe dieren mogen worden gehouden, waar bedrijven zich mogen vestigen en welke maatregelen ze moeten nemen om het milieu zo min mogelijk te belasten. Dat kost bedrijven geld. Maar ook de overheid en dus de samenleving neemt veel kosten voor haar rekening: voor de bestrijding van dierziekten, voor controle op voedselkwaliteit en voor de naleving van de regels (onder meer mest).

De producerende en verwerkende bedrijven staan er vaak niet zo rooskleurig voor dat ze die kosten zonder problemen zelf zouden kunnen betalen. Als morgen alle kosten volledig aan bedrijven zouden worden doorberekend, zouden er veel gedwongen zijn te stoppen.

Er zal een evenwicht moeten worden gevonden tussen de draagkracht van de sector enerzijds en de redelijkheid van het doorberekenen van maatschappelijke kosten anderzijds.

[Geef uw mening](#)

3. Dieren buiten of in de stal?

De meeste varkens en kippen zitten in stallen. Dat is goedkoop en de hygiëne is gemakkelijker te garanderen. Hygiëne is voor de consument belangrijk, maar dierenwelzijn bijvoorbeeld ook. Daarom groeit het aantal bedrijven waar dieren weer buiten lopen. Echter, dat kán de kans op besmetting en het overdragen van ziekten vergroten. Want dieren die buiten lopen, lopen meer risico om in aanraking te komen met bijvoorbeeld virussen of schadelijke stoffen.

De discussie zal moeten gaan over hoe verschillende bedrijfsvormen (bijvoorbeeld biologische landbouw) zich op een eigen, verantwoorde wijze naast elkaar kunnen ontwikkelen.

[Geef uw mening](#)

4. **Overheidsingrijpen of vrije markt?**

De groei van duurzame landbouw hangt tot op heden sterk af van de vraag naar duurzame producten. Veel consumenten hechten belang aan duurzame productie. Ze vinden het bijvoorbeeld belangrijk dat er in de intensieve veehouderij oog is voor het dierenwelzijn. Toch kopen veel mensen nog de goedkopere gangbare producten en stijgt de vraag naar duurzame producten dus langzaam.

Er zal gediscussieerd moeten worden over de vraag of het nodig is om in te grijpen in de markt, of dat werkt en of dat een taak van de overheid is.

[Geef uw mening](#)

5. **Nationale eisen stellen in een internationale markt?**

Als Nederland strengere eisen stelt aan de intensieve veehouderij dan elders, worden binnenlandse producten duurder en buitenlandse producten dus naar verhouding goedkoper. Het risico is dan dat die buitenlandse, minder duurzame producten meer worden gekocht dan de duurdere Nederlandse producten. De duurzame Nederlandse bedrijven kunnen dan failliet gaan. En in dat geval is het probleem van de intensieve veehouderij niet opgelost, maar naar het buitenland verschoven. *Er zal hier gekozen moeten worden: wegen de te verwachten verbeteringen in Nederland op tegen de mogelijke verplaatsing en afwenteling van de problemen naar elders?*

[Geef uw mening](#)

6. **Algemene grove regels of rekening houden met iedereen?**

De regels zijn nu zoveel mogelijk afgestemd op de verschillende bedrijfssituaties, doordat er allerlei afwijkingen, ontheffingen en uitzonderingsgevallen mogelijk zijn. Dat is gunstig voor de bedrijven. Maar de controle op de naleving van die regels kost wel veel (overheids)geld en de praktische uitvoering is vaak lastig. En het nadeel voor de boeren zelf is dat ze veel formulieren moeten invullen.

Een alternatief is een vereenvoudigde regelgeving, dus zonder mogelijkheden voor ontheffingen en uitzonderingssituaties. Veehouders hoeven dan minder formulieren in te vullen en ook de kosten voor de overheid dalen. Maar voor veel boeren zal het duurder uitpakken en dus nadelig zijn.

Er zal een afweging gemaakt moeten worden tussen de voordelen van eenvoudige regels voor sommige bedrijven en voor de uitvoeringskosten bij de overheid, en de nadelen voor andere bedrijven.

[Geef uw mening](#)

7. Vertrouwen is nodig, maar niet voldoende aanwezig

Er is veel wantrouwen tussen boeren en verwerkende bedrijven, burgers en overheid. De overheid wil de sector - het bedrijfsleven - meer eigen verantwoordelijkheid geven, maar hiervoor is wederzijds vertrouwen nodig. Ook tussen bedrijven en burgers zou er sprake moeten zijn van wederzijds vertrouwen over de productiewijze en de producten.

Er zal gediscussieerd moeten worden over de vraag óf en hóe dit vertrouwen tot stand kan komen, en over de situatie die ontstaat als dat niet het geval is.

[Geef uw mening](#)

Zelf een debat organiseren

Veel organisaties hebben zelf al een debat georganiseerd of hebben plannen hiervoor. Minister Veerman nodigt (met name landelijke) organisaties uit om zélf debatten te organiseren, binnen de eigen organisatie of samen met anderen. Klik op [Duurzaamheid](#) of [Dilemma's](#). De informatie op deze pagina's kan worden gebruikt als leidraad voor de debatten.

Het ministerie wordt graag via onderstaand antwoordnummer op de hoogte gehouden van de activiteiten die tot 15 oktober 2003 worden georganiseerd.

Wie wil dat de uitkomsten van deze debatten worden meegenomen bij de toekomstige beleidsvorming rond de intensieve veehouderij, kan **vóór 15 oktober 2003** een verslag sturen van maximaal 2 A4-tjes naar onderstaand antwoordnummer.

Bestaande visies (maximaal 2 A 4-tjes) kunnen ook naar onderstaand antwoordnummer worden gestuurd.

Debat Toekomst Intensieve Veehouderij

Antwoordnummer 10636

o.v.v. Debat intensieve veehouderij

2501 WB Den Haag

Een brede discussie kan niet worden gevoerd zonder alle spelers in het veld daarbij te betrekken. De minister wil dan ook in discussie treden met alle betrokkenen: de sector, de consument, de belangenorganisaties, de detailhandel, de overheid en alle andere partijen die belang hebben bij het welzijn van dieren, in gezonde bedrijven die goed en veilig voedsel leveren.

Bij deze discussie wil de minister niet de overheid het hoogste woord laten voeren. Het initiatief, en vooral het draagvlak voor verandering ligt bij de betrokkenen zelf. Zij moeten met z'n allen oplossingen zoeken voor de dilemma's, maar ook voor de wijze waarop ze het resultaat samen in de praktijk kunnen brengen.

Plaats en tijd regionale debatten

Onder regie van het ministerie van LNV kunnen belangstellenden op vier verschillende plaatsen in het land een debat bezoeken. Minister Veerman zal bij deze vier bijeenkomsten persoonlijk aanwezig zijn. Deze worden gehouden op:

Datum	Tijd	Plaats	Locatie
Woensdag 1 oktober 2003	19.30 - 22.30 uur	Deventer	na aanmelding
Woensdag 8 oktober 2003	19.30 - 22.30 uur	Alphen a/d Rijn	na aanmelding
Dinsdag 14 oktober 2003	19.30 - 22.30 uur	Asten	na aanmelding
Woensdag 15 oktober 2003	19.30 - 22.30 uur	Marum	na aanmelding

De uitkomsten van de regionale debatten worden gebruikt als input voor het congres over de toekomst van de intensieve veehouderij, dat op 10 november wordt gehouden. Het debat moet de start zijn van een gezamenlijk bewustwordingsproces, dat moet leiden tot moeilijke maar noodzakelijke keuzes. Minister Veerman zal op grond van de resultaten van het debat in december een brief aan de Tweede Kamer sturen met daarin zijn visie, maatregelen die hij voorstelt en met de inzet die van andere partijen mag worden verwacht c.q. is of wordt overeengekomen.

Aanmelding regionale bijeenkomsten

Wie bij de regionale debatten over de toekomst van de intensieve veehouderij aanwezig wil zijn, kan zich **vóór 15 september 2003** tijdens kantooruren aanmelden bij Het LNV-Loket, tel. 0800-2233322. Het aantal plaatsen is beperkt. Bij de bevestiging van uw aanmelding worden de locatie en het programma kenbaar gemaakt.